

UOT 78:378.116

K.İsmayılova

müəllim

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti AZ
1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küçəsi, 68 e-
mail: kamalaisyilova@yandex.ru

MUSİQİ MÜƏLLİMİNİN PEDAQOJİ FƏALİYYƏTİNDƏ ARTİSTİZM KEYFİYYƏTİ

Açar sözlər: pedaqoji artistizm, tələbə, bacarıq, musiqi müəllimi

Məqalədə Musiqi-pedaqoji fakültə tələbələri arasında pedaqoji artistizmin formalaşdırılması zərurətindən bəhs olunur. Müəllif məşhur müəllimlərin praktik təcrübəsinə əsaslanaraq musiqi və pedaqoji bacarıqların vacib hissələrindən birinin artistizm olduğunu düşünür.

Musiqi sənəti öyrətməyin monoton, doqmatik və darıxdırıcı olmasına ehtiyac yoxdur. Yalnız həqiqi pedaqoji sənətkarlıqla yaradıcılıq mühitində musiqi bilikləri, bacarıqları və bacarıqları təsirli və daimi olaraq əldə edilə bilər.

Buna görə də musiqi və pedaqogika fakültəsi tələbələrinin pedaqoji sənətkarlığının formalaşması problemi lazımi peşə bilik, bacarıq və bacarıqlarına yiyələnmək qədər vacibdir.

К.Исмаилова

КАЧЕСТВО АРТИСТИЗМА В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ

Ключевые слова: педагогический артистизм, студенты, мастерство, учитель музыки

В статье рассматривается необходимость формирования педагогического артистизма у студентов музыкально-педагогического факультета. Автор, опираясь на практический опыт известных педагогов, считает артистизм одной из важных составляющих музыкально-педагогического мастерства.

Обучение музыкальному искусству не должно быть однообразным, догматичным и скучным. Только в творческой обстановке с истинным педагогическим артистизмом могут эффективно и прочно приобретаться музыкальные знания, умения и навыки.

olmuşdur. Çünki musiqi məşğələlərinə ilk növbədə bədii-yaradıcı proses kimi nəzər yetirirdi. “O, müəllimin tələbəyə bədii-emosional, psixoloji təsirini inkişaf etdirdi, çünki “müəllim məsləhəti” burada azdır. Ona görə də musiqi məşğələlərinin yaradıcı-improvizasiyalı xarakteri zəruridir. Belə məşğələlər bir tərəfdən, quru sxem şəklinə qalmır, digər tərəfdən, bədii tərbiyə və psixologiyanın başlıca prinsiplərinin təşkili və dərinlən mənimsənilməsinə əsaslanır” [3, s.186].

L.A.Barenboym musiqi məşğələlərində artistizmin əhəmiyyətinə dair aşağıdakıları qeyd etmişdir: “Şübhəsiz ki, gələcək pədaqoq müəyyən metodik biliklərə malik olmalıdır. Amma metodika kursunda bu biliklər müəyyən emosional mühitdə mənimsənilmədir.

Niyə görə mən “emosional mühitə” bu qədər önəm verirəm? Niyə mən bu məsələni metodika kursunun ən zəruri məqamlarından biri hesab edirəm? Niyə musiqi təhsilində maraqsız metodika kursu ziyanlıdır?”

Ona görə ki, bu, musiqi pədaqogikasının spesifik, özünə xas xüsusiyyətidir! Çünki musiqi ifaçılığına yiyələnmək üçün müəllim nəzəri təhlil zamanı da bu işi maraqlı bir şəkildə qurmalıdır. Yəni, emosional cəhətdən zənginləşdirməlidir. Bu proses dərk edilmiş və ya edilməmiş şəkildə emosional cəhətdən təsirli olmalıdır.

Məlum olduğu kimi, musiqi dili öz təbiəti etibarilə şəxsi emosional duyğularla qavranılır. Musiqini ayrı cür dərk etmək mümkün deyil. Musiqidən başqa pədaqoji fəaliyyətin heç bir növündə belə xüsusiyyətlə bu dərəcədə rastlaşmırıq. Məşğələlərin emosional təsir gücü yalnız musiqi pədaqogikasına aiddir” [4, s. 322].

Azərbaycanda professional musiqi təhsilinin inkişaf tarixində Q.Q.Şaroyev, Q.Qarayev, R.Atakişiyev və digər istedadlı pədaqoqlar parlaq artistizmi ilə seçilmişlər. Məsələn, R.Atakişiyevin tələbələrini vurğuladığı kimi, o, sinifdə tələbələrlə məşğələ zamanı öz sənətinin, musiqinin vurğunu olan yüksək sənətkar, artist kimi iş nümayiş etdirirdi. Əsərin təqdimi zamanı o, tələbənin təxəyyülünü rıqqətə gətirməyə, onun qarşısında yüksək bədii ideya və obrazlar açmağa nail olurdu. Görkəmli bəstəkar Q.Qarayev həm də istedadlı pədaqoq idi. O, böyük bəstəkar dəstəsi yetişdirmişdir. Onun dərsləri yüksək, ali sənətə xidmət edirdi. Özünün hərtərəfli biliyi, dərin intellekti, geniş dünyagörüşü və yüksək mənəvi keyfiyyətləri ilə Qarayev öz tələbələrini inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

Həm də qeyd etmək vacibdir ki, pədaqoji artistizm süni, qeyri-təbii, olmamalıdır. Daha doğrusu, heç qondarılmış, süni ola da bilməz. Əgər belə olsa, pədaqoji artistizm pis aktyor oyununa bənzəyər. Məşğələ zamanı yüksək bədii-yaradıcı mühit dərsin məzmununa uyğun olmalıdır.

Musiqi pədaqogikasında vacib komponent olan artistizm müəllimdən yüksək professional bacarıq və qabiliyyətlə yanaşı, həm də hərtərəfli, universal

bilik tələb edir. Müəllimin bir insan kimi də sosial əhəmiyyəti mənəvi, əxlaqi cəhətdən yüksək olmalıdır. Əks təqdirdə, müəllimin artistizmi süni aktyor oyununu xatırladacaq.

Əsl pədaqoji artistizm – böyük iş təcrübəsi zamanı əldə olunmuş ustalıqdır, onun əsasını professionalizm və texnika təşkil edir.

Musiqi-pədaqoji fakültədə uzun illərin iş təcrübəsi deməyə əsas verir ki, musiqi pədaqoqunun fəaliyyəti bir növ səhnə məharəti tələb edir. Müəllim – aktyor kimi çıxış edir. Tələbələr isə tamaşaçılardır. Müəllimin gündəlik çətin fəaliyyəti demək olar ki, həmişə onun öz rolunu nə dərəcədə emosional və səmimi, eyni zamanda professional yerinə yetirməsindən asılıdır. Ona görə də tələbələrdə pədaqoji artistizmin formalaşdırılması professional bilik, bacarıq və qabiliyyətlərin əldə olunması ilə bir cərgədə durur. Müəllim dərsi yüksək artistizmlə aparmalıdır. Pədaqoji artistizm süni şəkildə olmamalıdır, dərin düşünülmüş və səmimiyyət üzərində qurulmalıdır.

Tələbə bilməlidir ki, o, gələcək müəllim kimi həmişə öz tələbələrini qarşısında – səhnədədir. Tələbələrdən səriştəsizliyi, təcrübəsizliyi, mənəviyyatsızlığı gizlətmək mümkün deyil. Ona görə də müəllim öz peşəsinə münasibətdə laqeyd olmamalıdır, ona etinasız yanaşmamalıdır, işinə əhəmiyyət verməlidir ki, dərsləri də maraqlı olsun. Müəllim auditoriyaya daxil olarkən bütün şəxsi problemlərini unutmamalıdır. Bunu təcrübəli musiqi müəllimləri deyirlər və bu fikirdə onlar tamamilə haqlıdır. Musiqi müəllimi əsl artist kimi bir haldan digər hala düşməyi bacarmalıdır. Tamaşaçıların sevimli aktyoru kimi o, hər dəfə yeni, maraqlı və emosional cəhətdən parlaq rol oynamağıdır.

Deyə bilərəm ki, musiqi müəlliminin peşəsi başqa müəllimlərin peşəsindən fərqli olaraq öz mahiyyəti etibarilə daha çox artistizm tələb edir. Musiqi təhsil alan tələbələrə böyük emosional təsir göstərir, onlarda müəyyən mənada rekasiya yaradır, onları ruhlandırır, şövqə gətirir.

Həqiqi, yüksək artistizm olmadan musiqi müəllimiyi bir peşə kimi öz əhəmiyyətini itirir, simasız, hərəkətsiz, mənasız fəaliyyətə çevrilir. Bu mənada musiqi-pədaqoji fəaliyyətlə aktyorluq sənəti arasındakı yaxınlıq şəxsizdir. Bu fikri təsdiq etməyə ehtiyac yoxdur. Ona görə də müəyyənləşdirmək lazımdır ki, məşğələ zamanı müəllim və aktyor işini bir-birinə yaxınlaşdıran, yaxud birindən uzaqlaşdıran cəhətlər hansılardır.

Musiqi müəllimi və aktyorun fəaliyyəti fəal, hərəkətli və dəyişkəndir. Onların hər ikisi müxtəlif tip insanlarla ünsiyyətdə olur və hər ikisi qarşısında eyni məsələ durur: incəsənət vasitəsi ilə insanların hissələrini və fikirlərini oyatmaq. Həm musiqi müəlliminin, həm də aktyorun işi – yaradıcı prosesdir. Bu proses yüksək sənətkarlıq tələb edir. “Lakin bu peşələrin bir-biri ilə qarışdırılması göstərir ki, musiqi müəlliminin fəaliyyəti aktyor işindən daha çətinidir. Sanki aktyor – tamaşanın bir hissəsidir. Müəllimin simasında isə bu cəhət birləşir: o, həm müəllifdir, sanki dərsin ssenarisini yaradır, həm

rejissorudur (hər bir musiqi dərsi özünə görə müəyyən mənada premyeradır), həm də baş rolun ifaçısıdır. Sanki zahiri görünüşünə də fikir verir, müvafiq görkəmdə geyinir, daranır. Deməli musiqi müəllimi daim tamaşalar göstəricisidir. Bu cəhət onu müəllim-aktyor səviyyəsinə ucaldır” [5, s.336].

Pedaqoji artistizm və ustalığın mahiyyəti də elə bundadır ki, hər bir tələbə və ya qrup, auditoriya qarşısında özünü hər dəfə nümayiş etdirir və yaxşı bələd olduğu tədris materialını hər dəfə öz süzgəcindən yeni bir şəkildə keçirir.

Qeyd etmək lazımdır ki, tələbələrə pedaqoji artistizmin formalaşması, onların sinif qarşısında özünü idarə etməsi, səhnə həyəcanını üstələməsi üçün o, musiqi müəlliminin malik olduğu professional və şəxsi keyfiyyətlərdən ibarət tam kompleks keçməlidir. Tələbə hazırlıqlı olmalıdır ki, o, hər zaman tamaşaçı qarşısındadır, hər bir dərs onun üçün “səhnədə monotamaşadır”. Bu hal tələbə qarşısında böyük məsuliyyət qoyur. Müasir amerika, fransız və rus alimləri hesab edirlər ki, “Müəllimin artistizmi tələbə üçün böyük rola malikdir. Onun təhsilinin motivasiyası üçün önəmlidir, tələbənin faktik bilikləri ilə emosional duyğularının birləşdirilməsinə imkan verir, ətraf aləmin ümumiləşdirilmiş obrazlı qavranılmasına şərait yaradır” [6, s. 18].

Buna görə də musiqi müəlliminin peşəkar keyfiyyətləri dedikdə, bunun daxilində həm musiqi, həm pedaqoji, həm də psixoloji biliklər cəmləşir. Bütün bu biliklər təhsil prosesində əldə olunur və tələbə xüsusi təfəkkürə, fəaliyyət metodlarına yiyələnir.

Bunların içərisində aşağıdakıları qeyd etmək olar: musiqi və pedaqoji fəaliyyətin harmonik vəhdətinə nail olmaq, fənnin predmetinin metodikasına yiyələnmək, psixoloji hazırlıq, ümumi erudisiya, geniş mədəni görüş dairəsi, pedaqoji ustalıq, pedaqoji əmək texnologiyalarına yiyələnmək, təşkilatçılıq bacarığı, pedaqoji ədəb və mərifət, ünsiyyətçilik, tolerantlıq, pedaqoji artistizm, nətiqlik sənəti və s.

Bu cəhətlər bir yerdə cəmləşərək musiqi müəlliminin professional-şəxsi fəaliyyət kompleksini yaradır.

Ümumilikdə belə qənaətə gəlirik ki, müəllim üçün iti müşahidəçilik və yaxşı yaddaş, incə intuisiya və inkişaflı təxəyyül, tənqidi düşüncə və tolerantlıq, professional mütəhərriklilik və səriştəlilik vacibdir.

Müəllim fəal olmalıdır, eyni zamanda emosional cəhətdən müvazinətini qorumağı bacarmalıdır. Müəllim səbrli və təmkinli, israrlı və möhkəm olmalıdır, öz diqqətini cəmləşdirməyi bacarmalıdır. Müəllim səbrli və təmkinli, israrlı və möhkəm olmalıdır, öz diqqətini cəmləşdirməyi bacarmalıdır. Bir fəaliyyət növündən digərinə doğru tez bir şəkildə istiqamətini dəyişməyə alışmalıdır, müxtəlif yaş və xarakterə malik olan tələbələrlə ünsiyyəti asanlıqla yaratmalıdır.

Bütün bu proseslər zamanı insan temperamenti, onun xarakteri və psixikasının xüsusiyyətləri öz əksini tapır. Əgər insan utancaq və

adamayovuşmazdırsa, tez özündən çıxan və hirslidirsə, hər şeyə tez acıqlanır, emosional cəhətdən laqeyd və tormozlanmış reaksiyaya malikdirsə, deməli onun pedaqoji proses zamanı uğurlu fəaliyyəti əlverişsizdir. Bütün bu qeyd olunan cəhətlər müəllimin pedaqoji fəaliyyətinin yarasız faktorlarından bəhs edir.

Ona görə də musiqi müəlliminin mühüm professional keyfiyyətlərini aşağıdakılar hesab etmək olar: zəhmətkeşlik, əməksevərlik, nizam-intizamlıq, məsuliyyət, məqsədyönlülük, nailiyyətin əldə olunması, mütəşəkkillik, inadkarlıq, öz professional səviyyəsinin planlı və sisteməlik şəkildə yüksəldilməsi, öz işinin keyfiyyətini daim yüksəltmək istəyir və s.

Məqalənin elmi yeniliyi: Musiqi müəlliminin peşəsi təkcə musiqi ifaçılığı, pedaqoji və psixoloji bilik, bacarıq və qabiliyyətləri ehtiva etmir. Eyni zamanda burada müsbət şəxsi keyfiyyətlər, universal bilik və ədəb, tolerantlıq və artistizm, insanpərvərlik və etiklik bir problem kimi əsaslandırılır.

Ədəbiyyat

1. Xəlilov V.S. Müəllimin estetik mədəniyyətinin yüksəldilməsi istiqamətləri. Bakı: Nərgiz, 1997.
2. Баренбойм Л.А. На уроках Ф.М.Блуменфельда. Вопросы фортепианного исполнительства. Выпуск 1. М. Музыка, 1965.
3. Дельсон В.Ю. Г.Нейгауз. М.: Музыка, 1966.
4. Баренбойм Л.А. За полвека: Очерки. Статьи. Материалы. Л.: Сов.композитор, 1989
5. Алиев Ю.Б. Настольная книга школьного учителя-музыканта. М.: ВЛАДОС, 2000.
6. Веккер А.Б. Педагогическая этика нового века и артистические способности учителя / Мир образования - образование в мире. Научно-методический журнал // Глав. ред. В.А.Разумный. 2004, №1 (13).

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 09.02.2021

Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 16.02.2021

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15.03.2021

Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Hüseynova

ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur.